

आईशप्पथ... यापुढे मी शिवी देणार नाही!

दुसऱ्याने सिग्नल तोडलेला दिसला, चिडलो, संतापलो किंवा राग आला, की तोंडात शिवी येते. कोणताही वाद जेव्हा भांडणाचं स्वरूप घेतो, तेव्हा शिव्यांची लारवोली वाहिली जाते.

समोरच्याच्या मनाला लागेल अशा शब्दांत त्यांच्या पर्यंत संताप पोहोचविण्याचा राजमार्ग म्हणजे शिवी!

दोन पुरुषांमध्ये सुरू असलेल्या भांडणात हमरवास महिलांचा उल्लेख असलेल्या शिव्या असतात. बहुतेक वेळेला महिलाविरोधी, जातीवाचक, भेदभाव दर्शवणाऱ्या, अपमानजक किंवा खालच्या दर्जाच्या शिव्यांचा वापर केला जातो. पण बहुतेक शिव्या या आई बहिणी वरून किंवा स्त्री अव्यावाशी निगडीत आहेत. एकूणच शिव्यांच्या केंद्रस्थानी नेहमी महिलाच असतात, असं साधारणपणे दिसून येतं.

शिव्यांचा इतिहास

तज्ज्ञांच्या मते, भाषा निर्माण झाली, तेव्हाच शिव्याही निर्माण झाल्या होत्या पण शिव्यांची सुरुवात कशी झाली, हे सांगण कठिण आहे. त्यांच्या मते, एक हजार वर्षांपूर्वी लोकांचा प्रवास, एकमेकांशी संपर्क वाढल्यानंतर, सामाजिक विकासानंतरच शिव्या विकसित झाल्या असाव्यात.

शिव्यांच्या कुसंस्कृतीत महिलांचा उल्लेख कधीपासून केला जाऊ लागला?

शिव्या देण्याची ही कुसंस्कृती आणि त्यामध्ये महिलांचा वाईट पद्धतीने उल्लेख करण्याची ही प्रवृत्ती कधी निर्माण झाली, हासुद्धा एक प्र२न आहे.

वैदिक काळात महिला आणि पुरुष समान होते. पण कालांतराने महिलांचं महत्त्व घटू लागलं. पुरुषांचं वर्चस्व वाढू लागलं. महिलांची सुरक्षा करण्याची जबाबदारी पुरुषांवर आली. हळूहळू स्त्री ही पुरुषांसाठी प्रतिष्ठेचा विषय बनली. स्त्री पुरुषांची संपत्ती बनत गेली. त्यानंतर तिला शिव्या दिल्या जाऊ लागल्या. ज्याप्रमाणे एखाद्या जातीला किंवा समाजाला नीच दारववण्यासाठी किंवा त्यांचा बदला घेण्यासाठी त्या जातीतील किंवा धर्मातील महिलांवर बलात्कारासारखे प्रकार घडतात तसंच एखाद्या व्यक्तीचा अपमान करायचा असेल, त्याला त्रास द्यायचा असेल, तर त्याच्या घरातील महिलांबाबत लैंगिक शिव्या देण्याचा प्रकार सुरू झाला.

जेव्हा एखादा व्यक्ती दुसऱ्या व्यक्तीला आई बहिणीवरून शिव्या देतो तेव्हा तो त्या व्यक्तीच्या आणि परिवाराच्या सन्मानाला हात घालत असतो. तो सर्वोच्च पातळीचा शाब्दिक अपमान आहे. म्हणून आई बहिणीवरून शिव्या दिल्या जातात. स्त्रीच्या शरीराचा जो भाग नवीन जीव जन्माला घालण्यासाठी आहे त्याच प्रवृत्तीला विकृती बनवून स्त्रीला चरित्र-हननाचं प्रमुख अस्त्र बनवलं गेलं. अशा प्रकारे स्त्री अपमानित करण्यासाठीचं एक माध्यम बनत गेली.

लक्ष्यपूर्वक पाहिल्यास शिव्यांमध्ये ज्या प्रकारे महिलांचा उल्लेख केला जातो, तसा पुरुषांचा

केला जात नाही. आताच नव्हे तर इतिहासातही असे उल्लेख आढळून येत नाहीत.

समाजामध्ये प्रचलित असलेली पुरुषसत्ताक व्यवस्था स्त्रीला माणूसच समजत नाही. या व्यवस्थेमध्ये स्त्रीचा दर्जा दुय्यम असून ती पुरुषाच्या मालकीची वस्तू समजली जाते. त्यामुळे त्रीला उद्देशून-तिच्या शरीरावरून शिव्या दिल्या जातात. एखाद्या महिलेने शिवी देणे, हे तिच्या नैतिकतेशी जोडलेले असते. पुरुषाच्या बाबतीत तसा नियम नसतो. कारण नैतिकतेची अपेक्षा; फक्त अपेक्षाच नाही, तर थेट आग्रह आणि सत्कीसुद्धा फक्त महिलांवरच केली जाते. पुरुषांकडून नैतिक कृतीची किंवा सरळ वागण्या-बोलण्याची अपेक्षा असली, तरी आग्रह धरला जात नाही.

मुळात शिवी देणे, ही गोष्ट समाजाने निषिद्ध मानलेली आहे, त्यामुळे तेथे पुरुष आणि महिला असा दुजाभाव योग्य नाही. म्हणूनच येथे मुद्दा फक्त शिवी देण्यापुरता मर्यादित राहत नाही. तर राग व्यक्त करण्यालाही लिंगभावाची चौकट आहे.

शिव्यांचा स्त्रियांवर काय परिणाम होत असेल, याचा समाजात कधी विचार होतो? स्त्रीला नेहमीच गप्प बसायला शिकवणारी ही पुरुषसत्ताक व्यवस्था शिव्या ही सहज गोष्ट असून ती पचवायला शिकवते. पण यामुळे स्त्रियांच्या शारीरिक-मानसिक-भावनिक व्यक्तित्वाला ठेच लागते. तिचा अपमान होतो. तिला वाईट वाटते. स्वतःच्या शरीराची लाज वाटते आणि ती नेहमी एका भीतीच्या छायेत वावरते. रवरं तर, शिव्या देणे हे बीभत्स मानसिकतेचं प्रतीक आहे. अशा शिव्या प्रात्यक्षिक स्वरूप घेतात, त्यावेळी निर्भया प्रकरणासारख्या घटना घडताना दिसतात.

मित्र/मैत्रीणींनो, राग हा वाद संवादातूनही व्यक्त करता येऊ शकतो. त्यासाठी शिव्यांची - विशेषत: महिलांवरून किंवा जातीवरून देण्यात येणाऱ्या शिव्यांची गरज नाही. तेव्हा निधार करूया:

माणूस म्हणून जगूया, समोरच्याला माणूस समजूया!

महिलांचा आदर करूया, जिभेला आवरण्याचा निर्धार करूया!

दीडशे वर्षापूर्वी स्त्री-पुरुष समता व सामाजिक न्याय प्रस्थापित करण्यासाठी महात्मा फुले व सावित्रीबाई फुलेंनी चळवळ उभारून तत्कालीन रूढीप्रिय समाजव्यवस्थेशी कडवी झुंज दिली. त्यांचा वारसा घेऊन, आम्ही गेल्या अनेक वर्षापासून 'अभिव्यक्ती' म्हणून ह्या सर्व प्रश्नांवर संघटित प्रयत्न करत आहोत. स्त्रियांच्या हिंसेविरोधात माहितीपट, व्यारख्याने, अभियानांद्वारे तरुण-तरुणीपर्यंत पोहोचण्यासाठी महाविद्यालयांमधून, वस्त्यांमधून, शहरातील चौकांमध्ये विविध जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करण्याचा आमचा प्रयत्न असतो. तुम्हीही आमच्याबरोवर येऊ शकता.

अभिव्यक्ती

संपर्क पत्ता: अभिव्यक्ती, 129 बी/2, कॅनेरा बँकेसमोर, लॉ कॉलेज रोड, नळस्टॉपजवळ, एरंडवणे, पुणे – 4.

या पत्त्यावर दर महिन्याच्या पहिल्या रविवारी सकाळी 10 ते 12 या वेळेत अभिव्यक्तीची बैठक होते (**महिलांसाठी**).

आणि दर रविवारी संध्या 5 ते 7:30 या वेळेत लोकायतची बैठक होते (**सर्वांसाठी**). आपलं स्वागत आहे!

 अलका – 90670 03838, क्रॅषिकेश – 94235 07864

 www.lokayat.org.in

 abhivyakti.pune lokayat.india KafilaOfficial lokayatpune @lokayat